

27. KRAŠKA OHCET

Repentabor, 25.–28. avgust 2022

Avgust 2022 je na Tržaškem zaznamovalo praznovanje Kraške ohceti. Če je bila ta množična prireditev dolga desetletja samoumevna stalnica, je po večletni prekinitvi tokratna izvedba prinašala tudi nekatera vprašanja. Od leta 2013 je nekaj izvedb odpadlo, saj organizatorji niso našli nobenega para, ki bi se bil pripravljen poročiti na tej prireditvi. Leta 2018 so ob 50-letnici prireditve zato izvedli prireditev brez ohceti, kljub temu pa so dve leti pozneje, leta 2020, ponovno začeli iskati nov par. Ta se je res prijavil, priprave na ohcet pa je prekinila pandemija. Leta 2020 je bilo stanje še vedno preveč negotovo, da bi ob koncu poletja organizirali prireditev, iz podobnih razlogov je odpadla tudi leta 2021. Mladi par je potrpežljivo dočakal poletje 2022, ko so bili obeti končno boljši.

Scenarij prireditve

Kraška ohcet je prireditev, ki od leta 1968 poteka v občini Repentabor v Italiji. Organizira jo Zadruga Naš Kras v sodelovanju z Občino Repentabor in krajevnimi društvi. Nastala je z namenom, da razširi poslanstvo obnovljene Kraške hiše, v kateri je predstavljena bivalna kultura skromne kraške družine na prehodu iz 19. v 20. stoletje. Scenarij za Kraško ohcet je bil pripravljen na podlagi pričevanj informatorjev, ki so bili takrat še živi. Zbrani neposredni spomini na ženitovanjske šege segajo do obdobja zadnje četrtine 19. stoletja. Posebnost Kraške ohceti je, da se par na tej prireditvi dejansko poroči in da ga spremlja velika množica udeležencev, oblečenih v pripadnostne kostume, za katere je tu uveljavljeno poimenovanje narodna noša. Prireditev traja štiri dni, med katerimi se ob večerih zvrstijo slovo od »ledih stanu«, podoknica in prevoz bale, na nedeljo pa je na vrsti celodnevna »ohcet«.

Množica svatov

Od leta 1968 se je množica »svatov« izredno povečala. Ob prvi izvedbi je novoporočeni par spremljalo nekaj deset tisoč udeležencev, z leti je pa njihovo število počasi naraščalo. V 1990. letih je začelo njihovo število pospešeno naraščati, to pa se je nadaljevalo tudi v novem tisočletju. Leta 2013 je bilo na zadnji Kraški ohceti približno 900 udeležencev, oblečenih v svoje narodne noše. Kljub vmesni prekinitvi je leto 2022 prineslo pomenljiv preboj čez tisoč, saj so organizatorji našli vsaj 1.060 udeležencev vseh starosti, ki so se prireditve udeležili v narodni noši.

Oris zgodovine pripadnostnega kostumiranja na Tržaškem

Ob podatku o številu v pripadnostne kostume oblečenih udeležencev je potreben kratek opis konteksta, v katerem nastajajo ta oblačila. Oblačilno podobo mladoporočencev in svatov so organizatorji leta 1968 opredelili na podlagi materialnih, fotografskih in arhivskih virov, ki so jih imeli na razpolago.

Za nevestina oblačila so povzeli tradicijo narodne noše, ki je bila takrat še vedno živa v Trstu in njegovem predmestju. Ta tradicija sega v zadnjo četrtino 19. stoletja in slovi na prazničnih oblačilih slovenskih kmečkih okoličank. Mnogim ženskam je to oblačilo na prehodu v 20. stoletje služilo še kot poročna obleka, pozneje pa so ga uporabljale za procesije in pomembne priložnosti, kjer so želele poudariti svojo narodno pripadnost.

Ta pripadnostni kostum, za katerega tudi v nadaljevanju uporabljam na terenu razširjeno poimenovanje »narodna noša«, je svojo funkcijo ohranil tudi po letu 1918, ko je postalo izražanje slovenske pripadnosti in izražanje v slovenščini nasploh čedalje manj zaželeno oz. prepovedano. Ženske so v znak kljubovanja tem prepovedim svoje narodne noše oblekle ob procesijah. Druge prireditve, na katerih bi lahko uporabljali slovenščino, so bile namreč prepovedane. Poudariti velja, da so bile v teh letih zelo priljubljene narodne noše v barvah slovenske zastave, s čimer so ženske neverbalno izražale svoje nasprotovanje preganjanju slovenskega jezika in kulture.

Po 1. maju 1945, ob koncu vojne, so se ženske v narodnih nošah pojavile na mnogih prazničnih shodih in se tudi kasneje pojavljale na številnih prireditvah z narodnostnim predznakom, procesijah, pogrebih, poimenovanjih javnih zgradb itd.

Za moško oblačilno podobo so se organizatorji naslonili na arhivske vire, ki so segali v prvo in drugo četrtino 19. stoletja, saj do tedaj odrasli moški niso uporabljali takšnih pripadnostnih kostumov. Edina moška skupina, ki je še v prvi polovici 20. stoletja uporabljala posebno oblačilo s pripadnostnim pomenom, so bili mladi osemnajstletniki, ki so za ples najemali t. i. partersko ali paltersko nošo. Kraška ohcet je torej spodbudila nastanek odrasle moške narodne noše oz. moškega pripadnostnega oblačila.

Z leti se je krog udeležencev Kraške ohceti razširil tudi na otroke. Kljub prigovarjanju organizatorjev, da se nekoč otroci niso udeleževali ohceti in zato niso »nujni« udele-

* Jasna Simoneta, univ. dipl. etnologinja in kulturna antropologinja; jasnasioneta@gmail.com.

ženci te prireditve, je bilo otrok vsako leto več. Postopoma so dobili svoja priložnostna oblačila, ki povzemajo preprosta vsakdanja oblačila iz preteklosti, torej srajčke, enostavna krilca in hlače z naramnico. Za večje deklice je obveljala raba belih oblačil, ki so jih nekoč nosile deklice v procesijah in so po kroju enake narodnim nošam odraslih žensk.

Izdelava oblačil za Kraško ohcet je postopoma postala predmet raziskav in skrbnega načrtovanja. V 1980. letih so organizatorji namreč ugotovili, da je bilo med udeleženci preveč improviziranih kostumov, ki so zniževali kakovostno raven prireditve. Na Tržaškem se je takrat nekaj ljubiteljic začelo ukvarjati z raziskovanjem oblačilne kulture v preteklosti. Svoje ugotovitve so predajale na tečajih šivanja noš, ki so naleteli na veliko zanimanje. S tem je kakovostna raven izdelanih oblačil postopoma rasla. Danes lahko na Kraški ohceti občudujemo oblačila, v katera je vloženi na stotine ur ročnega dela. Voditeljice in udeleženke tečajev se z velikim zanosom spoprijemajo tako z učenjem ročnih spretnosti kot s težavami pri iskanju primerne blaga, ki zaradi pomanjkanja povpraševanja izginja s tržišča. Iščejo ga v drugih državah, naročajo v Aziji, marsičesa pa se lotijo tudi lastnorčno, na primer klekljanja čipk. Tako množičen pojav izdelovanja replik nekdanjih oblačil je zanimiv tudi z vidika izobraževanja širšega kroga ljudi o zgodovini kulture oblačenja, še posebej z vidika sodobne družbe, ki niha med hitro modo in nujo po bolj trajnostnih pristopih.

Kljub temu, da ima veliko Slovencev na Tržaškem svojo narodno nošo doma, se vanjo večinoma zelo redko oblačijo. Udeležba kostumiranih obiskovalcev na procesijah, prireditvah in proslavah kljub vabilom ni nikoli množična, temveč je omejena na nekaj posameznikov oz. posameznic. Kar zadeva komercialne dejavnosti, se narodna noša zelo redko pojavlja kot kostum za natarice ali hostese.

Leto 2022

Izvedba Kraške ohceti v letu 2022 je zaradi dolgega premora porajala veliko dvomov in vprašanj. Organizatorji, in z njimi vsa skupnost Slovencev na Tržaškem, so se spraševali, koliko bo premor vplival na samo dogajanje. Ali se je s pomanjkanjem parov v preteklih letih navdušenje ohladilo? Ali bodo mladi še sodelovali, čeprav so bili mogoče na zadnjem prazniku še otroci? Kakšno bo splošno vzdušje? Kako se bodo odvijali dogodki, ni bilo mogoče predvideti. *Primorski dnevnik*, ki izhaja v Trstu, je avgusta začel redno objavljati članke v zvezi z zgodovino Kraške ohceti. Vaško društvo v Briščikih, ki je v preteklih letih organiziralo tečaje šivanja narodnih noš, je pripravilo posvetovalne večere o tem, kako pripraviti oblačila in kako jih obleči. Slovensko uredništvo državne mreže RAI je pripravilo nekaj prispevkov o teh srečanjih. Isto društvo je na pobudo mlajših članov organiziralo plesni tečaj, da bi pare pripravili na ples na Kraški ohceti.

Oblačila po starem, navade po novem (foto: Lucija Gruden, Repentabor, 28. avgust 2022).

V nedeljo, 28. avgusta, smo dobili odgovore na številne dvome in vprašanja. Število udeležencev, ki so se za priložnost oblekli v narodno nošo, je bilo rekordno. To tudi pomeni, da je med premorom marsikdo na novo zašil oz. naročil nova oblačila. Veliko udeležencev je pripadalo mlajši generaciji, mnogi med njimi pa so prišli s celotno družino, torej z malimi otroki. Oblačila so bila kakovostna, saj so bila v veliki večini izdelana natančno in iz kakovostnih materialov. Predhodno osveščanje o tem, kako obleči ta za naše čase tako nenavadna oblačila, je naletelo na plodna tla, in večina udeležencev je bila skrbno urejenih.

Razlike s preteklostjo

Kljub trudu se časa ne da v celoti zavrteti nazaj. Tako je bilo v primerjavi s prejšnjimi desetletji opaziti, da usiha večšina, brez katere bi si v 19., pa tudi v prvi polovici 20. stoletja težko zamislili ohcet: spontano petje. Zaradi sprememb v načinu preživljanja družinskega in prostega časa v sodobni družbi si posamezniki pogosteje tiho in samotarsko krajšamo čas s pametnimi telefoni kot pa s skupinskim petjem v razigrani družbi. Opaziti je bilo tudi manj spontanega plesa, kar prav tako kaže na spremenjen način preživljanja prostega časa.

Pod enim od slavolokov iz brinja, ki spremljajo praznik (foto: Aleksander Daneu, Col, 28. avgust 2022).

Namen praznika

Kot etnologinja in kulturna antropologinja se že več desetletij sprašujem, zakaj je Kraška ohcet tako priljubljena in zakaj so Slovenci na Tržaškem, pa tudi od drugod, pripravljani vlagati toliko truda in sredstev v to prireditve. Podobne prireditve so namreč obstajale tudi drugod po Sloveniji, vendar niso nikjer uspeli kljubovati spremembam v družbi tako dolgo kot na Tržaškem.

Odgovor je verjetno potrebno poiskati v povezovalni funkciji prireditve, pa tudi v dejstvu, da Kraška ohcet nima nobene izrecnega političnega predznaka. Pripadniki skupnosti Slovencev v Italiji, v veliki večini s Tržaške, se je udeležujejo ne glede na svoj socialni položaj, izobrazbo, versko pripadnost, politično usmeritev ali premožnost. Dejstvo, da se nahajamo v tretjem tisočletju in sredi globalizirane družbe, ni zmanjšalo navezanosti na ta praznik, ki vzbuja velik ponos na preteklost in občutek pripadnosti skupnosti Slovencev v Italiji, tudi pri mlajših generacijah. Mladi so namreč zelo dejavno nastopili tudi v vlogi prostovoljcev in

pomočnikov pri organizaciji ter nazadnje še kot udeleženci v narodni noši. Pozitivnega naboja ni načela niti nekajletna pandemija, saj je bilo sodelovanje še bolj množično kot na preteklih izvedbah. Pravzaprav so se ljudje zaradi ukrepov proti širjenju bolezni Covid-19 medsebojno oddaljili, to pa je sprožilo trenja, ki so boleče odjeknila tudi med Slovenci v Italiji. Človeška potreba po sproščenem druženju je bila zato letos verjetno še večja kot sicer. Praznovanje Kraške ohceti je tako ponudilo priložnost, da so se ljudje ponovno srečali in stkali vezi s svojo skupnostjo.

Ob tej vlogi, ki je usmerjena v odnose v skupnosti, ostaja še vedno aktualna tudi vloga osveščanja širše okolice o zgodovinskem obstoju Slovencev na tem ozemlju. Pozitivni učinek, ki se kaže v številu tujih obiskovalcev in novinarskih prispevkov, je velik in dobrodošel, ocenjujem pa, da bi bila večini sodelujočih »propagandna« funkcija premajhna motivacija za udeležbo. Vlogo in razloge za uspeh je po mojem mnenju treba iskati v potrebah in odnosih v skupnosti Slovencev na Tržaškem in v Italiji nasploh.

Družinsko fotografiranje (foto: Aleksander Daneu, Col, 28. avgust 2022).

Zaročenca po predaji neveste, s starši – igralci (foto: Aleksander Daneu, Col, 28. avgust 2022).

Množica pred cerkvijo na Repentabru, med cerkvenim obredom (foto: Aleksander Daneu, Repentabor, 28. avgust 2022).

Tri predstavnice v istrski varianti in predstavnica v mandrijski (alpski) varianti narodne noše oz. pripadnostnega kostuma na Tržaškem (foto: Aleksander Daneu, Repentabor, 28. avgust 2022).

